

بررسی و مقایسه مهارت های حرفه ای معلمان دروس علوم پایه و علوم انسانی دوره راهنمایی شهرستان بهشهر به منظور ارائه روش های ارتقای کیفی این مهارت ها^۱

دکتر عزت الله نادری*

محمد حاجی زاد**

دکتر علی شریعتمداری***

دکتر مریم سیف نراقی****

چکیده

هدف این پژوهش بررسی و مقایسه مهارت های حرفه ای معلمان دروس علوم پایه و علوم انسانی در دوره راهنمایی است. روش انجام پژوهش زمینه ای است و جامعه آماری کلیه معلمان شاغل به تدریس در دروس علوم پایه و علوم انسانی دوره راهنمایی شهرستان بهشهر در سال تحصیلی ۹۰-۸۹ به تعداد ۲۵۵ نفر و نمونه آماری ۱۵۰ نفر از معلمان زن و مرد می باشند که به روش نمونه گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. در این تحقیق از ابزار پرسشنامه محقق ساخته (خودسنجی معلمان) و چک لیست (مشاهده تدریس) (حاوی ۲۵ سوال با مقیاس لیکرت) استفاده شده است. داده ها در دو سطح توصیفی (با استفاده از جداول توزیع فراوانی، درصد، میانگین) و استنباطی (با استفاده از آزمون T و تجزیه و تحلیل واریانس ANOVA و آزمون تعقیبی توکی و شفه) و با نرم افزار Spss مورد توصیف و تجزیه و تحلیل قرار گرفت. عمده ترین یافته های پژوهشی این است که میزان آگاهی معلمان از مهارت های حرفه ای در دروس علوم پایه و علوم انسانی با کسب میانگین (۱۰۳/۵) در آزمون خودسنجی و (۷۷/۴۵) در چک لیست (مشاهده تدریس) متفاوت است. با توجه به سطح معنی داری در آزمون چک لیست ($Sig = 0/04 < 0/05$) نتیجه گرفته می شود که میزان آگاهی معلمان از مهارت های حرفه ای در دروس علوم پایه و علوم انسانی متفاوت است. این نتیجه درباره ۴ مولفه مهارت های حرفه ای معلمان نیز به دست آمده است که نتایج جدول آزمون توکی، شفه نشان می دهد

۱- این مقاله برگرفته از رساله دکتری علوم تربیتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران است.

* عضو هیات علمی دانشگاه علوم و تحقیقات تهران

** دانشجوی دوره دکتری علوم تربیتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران (نویسنده مسئول)

*** عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران

**** عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران

که مؤلفه روش تدریس، بیشترین میزان آگاهی و سپس طراحی آموزشی و ارزشیابی و در آخر تکنولوژی آموزشی کمترین میزان را دارا بوده است.

واژه های کلیدی: مهارت های حرفه ای معلمان، دروس علوم پایه، دروس علوم انسانی، دوره راهنمایی

مقدمه

موفقیت هر نظام آموزشی در حد تعیین کننده ای به دانش و مهارت های حرفه ای معلم^۱ بستگی دارد. در نظر ژاپنی ها شایستگی هر نظام به اندازه شایستگی معلمان آن است، از این رو، می توان گفت معلم، مهم ترین عضو نظام آموزشی در فرایند یاددهی- یادگیری، معمار اصلی نظام آموزشی است. لذا، جهان به سرعت دگرگون می شود و معلمان نیز باید مانند سایر گروه های حرفه ای با این واقعیت روبه رو شوند که آموزش های اولیه آنان در جهان امروز چندان مفید نخواهد بود و آنان باید در سراسر عمر خود دانش خود را روزآمد کنند (دانش پژوه، ۱۳۸۲، ص ۱۳۸).

مفهوم ارتقای مهارت های حرفه ای معلمان که از اواسط قرن بیستم در نظام های آموزشی پدیدار شده است، صاحب نظران امر تعلیم و تربیت نظریات مختلفی را بیان کرده اند که از جمله هایبرمن^۲ و بومهان^۳ (۲۰۰۵) به مؤلفه های (روش های تدریس و ارزشیابی) ویلگاس و ریمرس^۴ (۲۰۰۷) نیز نقش مهارت های حرفه ای معلم را جهت تغییر در نظام آموزشی بسیار ضروری دانسته و در این رابطه به مؤلفه های (روش های جدید تدریس، تکنولوژی آموزشی و ارزشیابی) پرداخته اند. مهر محمدی به توانایی های مربوط به روش های تدریس و ارزشیابی و استفاده از تکنولوژی آموزشی معلم اعتقاد دارد. منظور مرعشی از این مهارت ها شامل (آگاهی معلمان از روش های تدریس، سازمان دهی و اداره کلاس، مشاوره و راهنمایی دانش آموزان و ارزشیابی) می باشد. همچنین، ملکی مهارت ها و توانایی های عملی معلم در فرایند یادگیری مانند (مهارت در تهیه طرح، اجرای روش های نوین تدریس، طراحی آموزشی و

1- teacher,s professional skill,s
2- Huber man
3- BoomHan

4-Villegas_reimers
5-Pirls

ارزشیابی) و شعبانی، نوروزی و آقازاده نیز آشنایی معلمان به روش های تدریس، طراحی آموزشی و ارزشیابی به عنوان مولفه های مهارت های حرفه ای معلمان اعتقاد دارند، لذا، با بررسی ها و مطالعات نظریات مختلف صاحب نظران ترکیبی از نظریات مختلف اتخاذ شده است، نتایج پژوهش های انجام شده مرتبط با موضوع تحقیق نشان می دهد که بسیاری از معلمان از مهارت حرفه ای لازم برخوردار نیستند و در ایفای نقش حساس خود با مشکلاتی مواجه اند و مهارت حرفه ای آنان در سطح پایینی قرار دارد.

کریمی (۱۳۸۴) با توجه به یافته های مطالعه بین المللی پیشرفت سواد خواندن پرلز^۵ (۲۰۰۱) در تحلیل نتایج به لزوم تجدید نظر در فرایند یاددهی، یادگیری، روش های تدریس و صلاحیت های حرفه ای معلمان اشاره می کند. از آنچه گذشته و با مرور برخی از تحقیقات انجام شده به روشنی می توان دریافت که معلمان از مهارت های حرفه ای لازم برخوردار نیستند. در این زمینه، کاستی ها و نارسایی های جدی وجود دارد که در ناکارآمدی آن ها و عملکرد تحصیلی دانش آموزان نقش تعیین کننده ای ایفا می کند.

نتایج تحقیق دانش پژوه (۱۳۸۲) نشان داد که مهارت عمومی معلمان دوره ابتدایی از دید معلمان (خود سنجی) و مشاهده گران از حداقل ملاک تعیین شده (۶۰ درصد مهارت های عمومی) بالاتر است. اما میانگین مهارت های اختصاصی آنان با حد متوسط ملاک، تفاوت چندانی ندارد. سابقه تدریس و شرایط و امکانات فیزیکی کلاس درس از عوامل تأثیر گذار موفقیت معلمان است. به طور کلی، روش تدریس معلمان دوره راهنمایی بیشتر معلم محور و آنان بیشتر از فنون سخنرانی و آموزش یک طرفه استفاده می کنند و نارسایی های زیادی در روش تدریسشان وجود دارد. به طور کلی نتایج تحقیق حاضر نشان دهنده این است که بیشتر معلمان دوره ابتدایی از مهارت های حرفه ای لازم برخوردار نیستند. در این زمینه کاستی ها و نارسایی هایی وجود دارد که در ناکارآمدی آنان و عملکرد تحصیلی دانش آموزان نقش تعیین کننده ای را ایفا می کند.

یافته های تحقیقی یوسفیان (۱۳۸۷) نشان می دهد میزان مهارت معلمان در طراحی آموزشی، روش های تدریس، ارزشیابی، استفاده از وسایل کمک آموزشی و به طور کلی مهارت معلمان شرکت کننده در جشنواره الگوهای تدریس برتر، بیشتر از سایر معلمان است. معلمان مرد

شرکت کننده در جشنواره الگوهای تدریس برتر نسبت به معلمان زن از مهارت های حرفه ای بالاتری برخوردارند. بین مهارت های حرفه ای معلمان شرکت کننده در جشنواره الگوهای تدریس برتر با مدرک تحصیلی مختلف تفاوت معنا داری وجود ندارد.

یافته های پژوهشی ساکا^۱ (۲۰۰۹) با عنوان دیدگاه دانشجویان طرح معلمی در مورد تأثیر تمرین مدرسه ای بر توسعه مهارت های حرفه ای آنان، نشان داده است که برای توسعه مهارت های حرفه ای آگاهی از روش های تدریس در یک مدل آموزشی طراحی شده بسیار مهم و ضروری است و دانشجویان طرح معلمی باید بتوانند از ابزار و وسایل آموزشی و کمک آموزشی استفاده کنند. همچنین، یافته ها، آموزش های قبل از خدمت و ضمن خدمت را در توسعه مهارت های حرفه ای معلمان بسیار موثر نشان داده است.

کاردینالز^۲ (۲۰۰۶)، و ریچاردسون^۳ (۲۰۰۸) که با استفاده از روش آماری تحلیل عاملی و تحلیل عامل اکتشافی انجام شده است، نیز بیانگر آن است که ویژگی های آموزشی و مهارتی استادان پایین می باشد. از دیدگاه دانشجویان، یک استاد باید مهارت های آموزشی حرفه ای به ویژه استفاده از تکنولوژی آموزشی و وسایل کمک آموزشی و اهداف آموزشی و کاربرد درست ارزیابی را آگاهی داشته باشد.

نتایج تحقیقات مارکز^۴ (۲۰۰۶) درباره بررسی عوامل موثر بر ویژگی های استادان مطلوب صورت گرفته با استفاده از روش تحلیل مسیر مشخص شده است که عوامل آموزشی و سواد اطلاعاتی استادان یکی از مهم ترین عوامل موثر بر ویژگی های حرفه ای استادان تاثیر دارد. با توجه به مطالب بیان شده این تحقیق با هدف بررسی و مقایسه مهارت های حرفه ای معلمان دروس علوم پایه و علوم انسانی دوره راهنمایی شهرستان بهشهر به منظور ارائه روش های ارتقای کیفی این مهارت ها انجام شده است که طی انجام پژوهش به سوالات زیر پاسخ داده شده است:

1-Saka
2- Cardinals

3-Richadsoon
4-Markes

- ۱- آیا میزان آگاهی معلمان از مهارت های حرفه ای در دروس علوم پایه و علوم انسانی متفاوت است؟
- ۲- آیا میزان آگاهی معلمان در اجرای روش های نوین تدریس دروس علوم پایه و علوم انسانی متفاوت است؟
- ۳- آیا میزان آگاهی معلمان در استفاده از تکنولوژی آموزشی در دروس علوم پایه و علوم انسانی متفاوت است؟
- ۴- آیا میزان آگاهی معلمان در اجرای طراحی آموزشی در دروس علوم پایه و علوم انسانی متفاوت است؟
- ۵- آیا میزان آگاهی معلمان در اجرای ارزشیابی در دروس علوم پایه و علوم انسانی متفاوت است؟
- ۶- تاثیر سهم هر یک از مولفه های مهارت های حرفه ای معلمان در دروس علوم پایه و علوم انسانی چقدر است؟

روش

این پژوهش از نوع تحقیقات کاربردی است و اجرای آن با روش تحقیق زمینه ای^۱ محقق می شود.

جامعه آماری، نمونه و روش نمونه گیری

جامعه آماری این پژوهش کلیه معلمان دروس علوم پایه و علوم انسانی اعم از زن و مرد دوره راهنمایی شهرستان بهشهر به تعداد ۲۵۵ نفر و تعداد نمونه براساس جدول تعیین حجم نمونه از روی حجم جامعه جدول مورگان که با توجه به نسبت موجود معلمان در دوره راهنمایی (۴۴ درصد زن و ۵۶ درصد مرد در دروس علوم پایه) و (۴۵ درصد زن و ۵۵ درصد

مرد در دروس علوم انسانی) می باشند. براساس درصد مذکور جمعا به تعداد ۱۵۰ نفر معلم به روش تقسیم به نسبت با روش نمونه گیری تصادفی ساده انتخاب شدند.

ابزار پژوهش

در این پژوهش از روش کتابخانه‌ای جهت تدوین فصل دوم و پیشینه تحقیق و از روش میدانی با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته ارزشیابی مهارت های حرفه ای معلمان با استفاده از روش های (خود سنجی و چک لیست (مشاهده تدریس) مهارت های حرفه ای معلمان مورد ارزیابی قرار گرفته است. برای روایی ابزار تحقیق از نظریات و تایید استادان محترم راهنما و مشاوران و استادان دانشگاه و برای پایایی از آزمون ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است، که برای متغیر روش تدریس ۰/۸۱، تکنولوژی آموزشی ۰/۷۹، طراحی آموزشی ۰/۸۵، و ارزشیابی ۰/۷۶ نشان می دهد که قابل قبول می باشد. همچنین در مجموع پایایی برای چهار متغیر برابر ۰/۸۰ می باشد.

برای توصیف و تجزیه و تحلیل داده های پژوهش از دو شیوه آماری توصیفی (جداول، فراوانی، درصد، نمودار) و در بخش آمار استنباطی از آزمون T مستقل برای سوالات ۱ تا ۵ جهت بررسی تفاوت داده ها و مقایسه میانگین بین دو گروه علوم پایه و علوم انسانی و برای سوال ۶ از آزمون تجزیه و تحلیل واریانس (ANOVA) و آزمون تعقیبی توکی و شفه جهت تعیین سهم هریک از مولفه ها با استفاده از نرم افزار spss مورد بررسی قرار گرفته تا امکان تعمیم یافته ها از نمونه به جامعه میسر گردد.

یافته ها

سؤال ۱: آیا میزان آگاهی معلمان از مهارت های حرفه ای در دروس علوم پایه و علوم انسانی متفاوت است؟

جدول ۱. توزیع درصد فراوانی سوال ویژه تحقیق ۱ از دید معلمان (خودسنجی)

دروس علوم انسانی						دروس علوم پایه						
بدون پاسخ	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	بدون پاسخ	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	مقیاس متغیرها
۱/۶	۰/۳	۰/۳	۶/۴	۴۷	۴۴/۴	۰/۶	۰	۰	۱۰/۸	۴۱/۷	۴۶/۹	روش تدریس
۱/۸	۱/۴	۷	۲۴/۴	۴۱/۶	۲۳/۸	۰/۸	۴/۸	۷/۲	۲۴/۴	۳۳/۲	۲۹/۶	تکنولوژی آموزشی
۰/۶	۰/۴	۱/۷	۱۳/۳	۳۹/۳	۴۴/۷	۱/۲	۳/۴	۴	۱۸	۳۵/۷	۳۷/۷	طراحی آموزشی
۰/۳	۰	۱/۵	۸	۴۲/۲	۴۸	۰	۰	۴/۳	۱۹	۳۷/۳	۳۹/۴	ارزشیابی

جدول ۲. توزیع درصد فراوانی سوال ویژه تحقیق ۱ از دید مشاهده گر

دروس علوم انسانی						دروس علوم پایه						
بدون پاسخ	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	بدون پاسخ	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	مقیاس متغیرها
۰/۱	۳	۵/۷	۳۸/۷	۳۹/۳	۱۳/۲	۰	۰/۳	۵/۴	۳۰/۳	۴۲/۶	۲۱/۴	روش تدریس
۰/۲	۴۲/۸	۳۴/۴	۱۴	۵/۸	۲/۸	۰	۵۱/۲	۲۱/۶	۱۱/۶	۱۰/۴	۵/۲	تکنولوژی آموزشی
۰/۳	۹	۲۸	۳۶/۸	۲۲/۲	۳/۷	۰	۱۲/۳	۲۴	۲۷/۲	۲۵/۷	۱۰/۸	طراحی آموزشی
۰	۱	۲۱	۴۲	۲۸/۵	۷/۵	۰/۳	۱	۱۴	۳۹/۷	۳۵	۱۰	ارزشیابی

جدول ۳. مقایسه میانگین مهارت های حرفه ای معلمان در دروس علوم پایه و علوم انسانی

ابزار	نوع دروس	تعداد	میانگین	درجه آزادی	t	سطح معنی داری
خود سنجی	علوم پایه	۵۰	۱۰۱/۵	۱۴۸	-۱/۳۴	۰/۱۸
	علوم انسانی	۱۰۰	۱۰۴/۷۲			
مشاهده گر	علوم پایه	۵۰	۷۷/۶	۱۴۸	۱/۷	۰/۰۴
	علوم انسانی	۱۰۰	۷۷/۳			

اطلاعات به دست آمده از جدول مذکور موید آن است که میزان آگاهی معلمان از مهارت های حرفه ای از دید خودشان در حد خیلی زیاد و زیاد است، ولی از دید مشاهده گر در حد متوسط می باشد. با توجه به سطح معناداری ($\text{Sig} = 0/18 > 0/05$) میزان آگاهی معلمان از مهارت های حرفه ای در دروس علوم پایه و علوم انسانی در آزمون خود سنجی یکسان است، اما با توجه به سطح معنی داری در آزمون چک لیست ($\text{Sig} = 0/04 < 0/05$) نتیجه گرفته می شود که میزان آگاهی معلمان از مهارت های حرفه ای در دروس علوم پایه و علوم انسانی متفاوت است.

سؤال ۲: آیا میزان آگاهی معلمان از روش های نوین تدریس در دروس علوم پایه و علوم انسانی متفاوت است؟

جدول ۴. توزیع درصد فراوانی سوال ویژه تحقیق ۲ از نظر خود سنجی و مشاهده گر

روش تدریس در علوم انسانی						روش تدریس در علوم پایه						
بدون پاسخ	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	بدون پاسخ	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	مقیاس ابزار
۱/۶	۰/۳	۰/۳	۶/۴	۴۷	۴۴/۴	۰/۶	۰	۰	۱۰/۸	۴۱/۷	۴۶/۹	خودسنجی
۰/۱	۳	۵/۷	۳۸/۷	۳۹/۳	۱۳/۲	۰	۰/۳	۵/۴	۳۰/۳	۴۲/۶	۲۱/۴	مشاهده گر

جدول ۵. مقایسه میانگین روش های نوین تدریس در دروس علوم پایه و علوم انسانی

انبار	نوع دروس	تعداد	میانگین	درجه آزادی	t	سطح معنی داری
خود سنجی	علوم پایه	۵۰	۳۰/۳۶	۱۴۸	۰/۴۶	۰/۶۴
	علوم انسانی	۱۰۰	۳۰/۱۲			
مشاهده گر	علوم پایه	۵۰	۲۶/۵۶	۱۴۸	۲/۳۰	۰/۰۲
	علوم انسانی	۱۰۰	۲۴/۷۴			

اطلاعات به دست آمده از جدول مذکور موید آن است که میزان آگاهی معلمان از روش های تدریس از دید خودشان در حد خیلی زیاد و زیاد است، ولی از دید مشاهده گر در حد متوسط می باشد. با توجه به سطح معناداری ($Sig = 0/64 > 0/05$) میزان آگاهی معلمان در اجرای روش های تدریس در دروس علوم پایه و علوم انسانی در آزمون خودسنجی یکسان است. اما با توجه به سطح معنی داری آزمون چک لیست ($Sig = 0/02 < 0/05$) نتیجه گرفته می شود که میزان آگاهی معلمان در اجرای روش های تدریس در دروس علوم پایه و علوم انسانی متفاوت است.

سؤال ۳: آیا میزان آگاهی معلمان در استفاده از تکنولوژی آموزشی در دروس علوم پایه و علوم انسانی متفاوت است؟

جدول ۶. توزیع درصد فراوانی سوال ویژه تحقیق ۳ از نظر خود سنجی و مشاهده گر

تکنولوژی آموزشی در علوم انسانی						تکنولوژی آموزشی در علوم پایه					
بدون	خیلی کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	مقیاس	بدون	خیلی کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	ابزار
پاسخ	کم				زیاد	پاسخ	کم				
۱/۸	۱/۴	۷	۲۴/۴	۴۱/۶	۲۳/۸	۰/۸	۴/۸	۷/۲	۲۴/۴	۳۳/۲	۲۹/۶
۰/۲	۴۲/۸	۳۴/۴	۱۴	۵/۸	۲/۸	۰	۵۱/۲	۲۱/۶	۱۱/۶	۱۰/۴	۵/۲

جدول ۷. مقایسه میانگین استفاده از تکنولوژی آموزشی در دروس علوم پایه و علوم انسانی

ابزار	نوع دروس	تعداد	میانگین	درجه آزادی	t	سطح معنی داری
خود سنجی	علوم پایه	۵۰	۱۸/۶۶	۱۴۸	-۰/۰۵	۰/۶۴
	علوم انسانی	۱۰۰	۱۸/۷			
مشاهده گر	علوم پایه	۵۰	۹/۸۴	۱۴۸	۰/۳۵	۰/۰۳
	علوم انسانی	۱۰۰	۹/۵۴			

اطلاعات به دست آمده از جدول مذکور موید آن است که میزان آگاهی معلمان از روش های تدریس از دید خودشان در حد خیلی زیاد و زیاداست ، ولی از دید مشاهده گر در حد کم و خیلی کم می باشد. با توجه به سطح معناداری ($Sig = 0/64 > 0/05$) میزان آگاهی معلمان در استفاده از تکنولوژی آموزشی در دروس علوم پایه و علوم انسانی در آزمون خودسنجی یکسان می باشد. اما با توجه به سطح معنی داری آزمون چک لیست ($Sig = 0/03 < 0/05$) نتیجه گرفته می شود که میزان آگاهی معلمان در استفاده از تکنولوژی آموزشی در دروس علوم پایه و علوم انسانی متفاوت است.

سؤال ۴: آیا میزان آگاهی معلمان در اجرای طراحی آموزشی در دروس علوم پایه و علوم انسانی متفاوت است؟

جدول ۸. توزیع درصد فراوانی سوال ویژه تحقیق ۴ از نظر خود سنجی و مشاهده گر

طراحی آموزشی در علوم انسانی						طراحی آموزشی در علوم پایه						
بدون	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	بدون	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	مقیاس ابزار خودسنجی
۰/۶	۰/۴	۱/۷	۱۳/۳	۳۹/۳	۴۴/۷	۱/۲	۳/۴	۴	۱۸	۳۵/۷	۳۷/۷	
۰/۳	۹	۲۸	۳۶/۸	۲۲/۲	۳/۷	۰	۱۲/۳	۲۴	۲۷/۲	۲۵/۷	۱۰/۸	مشاهده گر

جدول ۹. مقایسه میانگین اجرای طراحی آموزشی در دروس علوم پایه و علوم انسانی

ابزار	نوع دروس	تعداد	میانگین	درجه آزادی	t	سطح معنی داری
خود سنجی	علوم پایه	۵۰	۲۷/۷۸	۱۴۸	-۲/۰۵	۰/۲۹
	علوم انسانی	۱۰۰	۲۹/۷۱			
مشاهده گر	علوم پایه	۵۰	۲۰/۹۲	۱۴۸	۱/۰۶	۰/۰۴
	علوم انسانی	۱۰۰	۱۹/۷۹			

اطلاعات به دست آمده از جدول مذکور موید آن است که میزان آگاهی معلمان از روش های تدریس از دید خودشان در حد خیلی زیاد و زیاد است، ولی از دید مشاهده گر در حد متوسط و کم می باشد. با توجه به سطح معناداری ($Sig = 0/29 > 0/05$) میزان آگاهی معلمان در اجرای طراحی آموزشی در دروس علوم پایه و علوم انسانی در آزمون خودسنجی یکسان می باشد. اما با توجه به سطح معنی داری آزمون چک لیست ($Sig = 0/04 < 0/05$) نتیجه گرفته می شود که بین میزان آگاهی معلمان در اجرای طراحی آموزشی در دروس علوم پایه و علوم انسانی متفاوت است.

سؤال ۵: آیا میزان آگاهی معلمان در اجرای ارزشیابی در دروس علوم پایه و علوم انسانی متفاوت است؟

جدول ۱۰. توزیع درصد فراوانی سوال ویژه تحقیق ۵ از نظر خودسنجی مشاهده گر

ارزشیابی در علوم انسانی						ارزشیابی در علوم پایه						
بدون پاسخ	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	بدون پاسخ	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	مقیاس ابزار
۰/۳	۰	۱/۵	۸	۴۲/۲	۴۸	۰	۰	۴/۳	۱۹	۳۷/۳	۳۹/۴	خودسنجی
۰	۱	۲۱	۴۲	۲۸/۵	۷/۵	۰/۳	۱	۱۴	۳۹/۷	۳۵	۱۰	مشاهده گر

جدول ۱۱. مقایسه میانگین اجرای ارزشیابی در دروس علوم پایه و علوم انسانی

ابزار	نوع دروس	تعداد	میانگین	درجه آزادی	t	سطح معنی داری
خود سنجی	علوم پایه	۵۰	۲۴/۷	۱۴۸	-۲/۲۷	۰/۱۸
	علوم انسانی	۱۰۰	۲۶۱/۹			
مشاهده گر	علوم پایه	۵۰	۲۰/۲۸	۱۴۸	۱/۳۳	۰/۰۲
	علوم انسانی	۱۰۰	۱۹/۲۳			

اطلاعات به دست آمده از جدول مذکور موید آن است که میزان آگاهی معلمان از روش‌های تدریس از دید خودشان در حد خیلی زیاد و زیاد است، ولی از دید مشاهده گر در حد متوسط و کم می باشد. با توجه به سطح معناداری ($\text{Sig} = 0/18 > 0/05$) میزان آگاهی معلمان در اجرای ارزشیابی در دروس علوم پایه و علوم انسانی در آزمون خود سنجی یکسان است، اما با توجه به سطح معنی داری آزمون چک لیست ($\text{Sig} = 0/02 < 0/05$) نتیجه می گیریم که بین میزان آگاهی معلمان در اجرای ارزشیابی در دروس علوم پایه و علوم انسانی تفاوت وجود دارد.

۶- تاثیر سهم هر یک از مولفه های مهارت های حرفه ای معلمان در دروس علوم پایه و علوم انسانی در آزمون خودسنجی چقدر است؟

جدول ۱۲. تحلیل واریانس مهارت های حرفه ای معلم در دروس علوم پایه و علوم انسانی

خودسنجی	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F	Sig (سطح معنی داری)
بین گروه	۱۲۰۸۸/۸	۳	۴۰۲۹/۶	۲۶۳/۶	۰/۰۰۰
درون گروه	۹۱۰۹/۵	۵۹۶	۱۵/۲		
مجموع	۲۱۱۹۸/۳	۵۹۹			

نتایج جدول تحلیل واریانس نشان می دهد که مؤلفه های مهارت حرفه ای معلمان در پرسشنامه های خودسنجی با هم متفاوت هستند. ($Sig = 0.000 < 0/05$)

جدول ۱۳. نتایج آزمون توکی مقایسه چندگانه تفاوت میانگین مولفه های مهارت های حرفه ای معلمان

روش توکی	حجم نمونه	۱	۲	۳
مؤلفه های تکنولوژی آموزشی	۱۵۰	۱۸/۶۸		
خودسنجی ارزشیابی	۱۵۰		۲۵/۶۹	
طراحی آموزشی	۱۵۰			۲۹/۰۶
روش تدریس	۱۵۰			۳۰/۲
سطح معنی داری		۱	۱	۰/۰۵۹

نتایج جدول آزمون توکی، شفه و نشان می دهد که مؤلفه روش تدریس بیشترین میزان آگاهی و سپس طراحی آموزشی و ارزشیابی و در آخر تکنولوژی آموزشی کمترین میزان را دارا بوده است.

۷- تاثیر سهم هر یک از مولفه های مهارت های حرفه ای معلمان در دروس علوم پایه و علوم انسانی در آزمون چک لیست چقدر است؟

جدول ۱۴. بررسی تفاوت میانگین مولفه های مهارت های حرفه ای معلمان با استفاده از تحلیل واریانس

چک لیست	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F	Sig (سطح معنی داری)
بین گروه	۱۹۳۷۷/۹	۳	۶۴۵۹/۳	۲۶۶/۶	۰/۰۰۰
درون گروه	۱۴۴۳۷/۹	۵۹۶	۲۴/۲		
مجموع	۳۳۸۱۵/۸	۵۹۹			

نتایج تحلیل واریانس نشان می دهد که مؤلفه های مهارت حرفه ای معلمان در پرسشنامه های چک لیست با هم متفاوت هستند. ($Sig = 0.000 < 0/05$).

جدول ۱۵. نتایج آزمون توکی مقایسه چند گانه تفاوت میانگین مولفه های مهارت های حرفه ای

روش توکی	حجم نمونه	۱	۲	۳
مؤلفه های چک لیست	۱۵۰	۹/۶		
کنولوژی آموزشی	۱۵۰		۱۹/۸۵	
ارزشیابی	۱۵۰		۲۰/۱۶	
طراحی آموزشی	۱۵۰			۲۵/۳۵
روش تدریس	۱۵۰			۱
سطح معنی داری	۱	۰/۷۳		

نتایج جدول آزمون توکی، شفه نشان می دهد که مؤلفه روش تدریس بیشترین میزان آگاهی و پس از آن طراحی آموزشی و ارزشیابی در گروه دوم (با میانگین هایی تقریباً برابر) و در آخر تکنولوژی آموزشی کمترین میزان را دارا بوده است.

بحث و نتیجه گیری

بررسی نتایج حاصل از این تحقیق بیانگر این واقعیت است که معلمان دوره راهنمایی از مهارت های حرفه ای لازم برخوردار نیستند و در تدریس با مشکلاتی مواجه اند که به شرح زیر بیان می گردد:

۱- نتایج به دست آمده از تحقیق موید آن است که به طور کلی میزان آگاهی معلمان از مهارت های حرفه ای از دید خودشان (خودسنجی) در حد خیلی زیاد و زیاد است، ولی از دید مشاهده گر (چک لیست) در حد متوسط می باشد. همچنین، بررسی یافته های پژوهش ($\text{sig} = 0/04 < 0/05$) نشان داد که میزان آگاهی معلمان از مهارت های حرفه ای در دروس علوم پایه و علوم انسانی متفاوت است که این نتیجه با نتایج پژوهش های دانش پژوه (۱۳۸۲)، مرعشی (۱۳۷۴) و یوسفیان (۱۳۸۷) همسان است. براساس یافته پژوهش های مذکور، بسیاری از معلمان از مهارت های حرفه ای لازم برخوردار نیستند و مهارت های حرفه ای آنان در سطح پایینی قرار دارد. نتیجه به دست آمده ساکا (۲۰۰۹) نیز بیانگر آن است که مهارت های حرفه ای معلمان ضعیف می باشد. یافته های تحقیقات مارکز (۲۰۰۶)، کاردینالز (۲۰۰۷) و ریچاردسون (۲۰۰۸) نیز بیانگر ویژگی های آموزشی و مهارتی استادان می باشد. همچنین، یافته پژوهش شریعتمداری (۱۳۳۸) نیز حاکی از این است که معلمان مدارس ابتدایی ایران در زمینه اطلاعات علمی رشته علوم تربیتی، صلاحیت و مهارت معلمی در سطح مطلوبی قرار ندارند که با نتیجه تحقق حاضر همسان است.

۲- داده های پژوهشی نشان دهنده آن است که میزان آگاهی معلمان از روش های تدریس از نظر خودسنجی در حد خیلی زیاد و زیاد است، ولی از نظر مشاهده گر در حد متوسط می باشد. همچنین، نتایج پژوهش ($\text{sig} = 0/02 < 0/05$) نشان داد که میزان آگاهی معلمان دوره راهنمایی از روش های تدوین در دروس علوم پایه و علوم انسانی متفاوت است.

یافته های ابراهیمی (۱۳۷۳) نشان داد که میزان آگاهی معلمان دوره راهنمایی از روش های تدریس کمتر از سطح مطلوب است. همچنین یافته های پژوهش فرزاد و همکاران (۱۳۸۰)، بصری و پوربھی (۱۳۷۳)، مبشر (۱۳۷۶) کیامنش (۱۳۷۷)، و کریمی (۱۳۸۴) با نتایج تحقیق حاضر هماهنگی و تطابق دارد؛ زیرا براساس یافته های انجام شده میزان آگاهی معلمان، به ویژه

در دروس علوم و ریاضی و سایر دروس نامناسب و در سطح ضعیف ارزیابی شده است. همچنین، تحقیق ادیب نیا (۱۳۸۳) نیز نشان داد که معلمان بر اجرای روش های تدریس فعال تسلط ندارند و نمی توانند در کلاس به واسطه تعامل و ارتباط عاطفی اجرای روش تدریس فعالی داشته باشند؛ چون آگاهی آن ها در زمینه شیوه های جدید آموزش کم می باشد که نتیجه حاضر همان است.

۳- نتایج به دست آمده از تحقیق موید آن است که میزان آگاهی معلمان از استفاده از تکنولوژی آموزشی از نظر خودسنجی در حد خیلی زیاد و زیاداست، ولی از دید مشاهده گر در حد کم و خیلی کم می باشد. همچنین یافته های به دست آمده ($\text{sig}=0/03 < 0/05$) نیز نشان داده است که میزان آگاهی معلمان در استفاده از تکنولوژی آموزشی در دروس علوم پایه و علوم انسانی متفاوت است. یافته این تحقیق با نتایج تحقیق مرزوقی و همکاران (۱۳۸۵) که حاکی از عدم آشنایی معلمان با بکارگیری نرم افزارهای مبتنی بر فناوری اطلاعات نیستند، همسان بوده و همچنین یافته های پژوهشی یوسفیان (۱۳۸۷) و رضاپور (۱۳۸۳) بیانگر میزان آگاهی پایین و ضعیف معلمان در کاربرد و استفاده از تکنولوژی آموزشی در جریان تدریس است. همچنین، ساکا (۲۰۰۹) نیز بر این نتیجه رسید که میزان آگاهی دانشجویان طرح معلمی در استفاده از ابزار و وسایل آموزشی و کمک آموزشی در سطح مطلوبی قرار ندارد که در این رابطه آموزش و قبل از حذف و ضمن خدمت را بسیار مهم داشته اند.

۴- یافته های به دست آمده از تحقیق حاضر بیانگر آن است که میزان آگاهی معلمان از طراحی آموزشی از دید خودشان (خودسنجی) در حد خیلی زیاد و زیاد است، ولی از دید مشاهده گر در حد زیاد و متوسط می باشد که با توجه به سطح معنی داری ($\text{sig}=0/04 < 0/05$) میزان آگاهی معلمان در اجرای طراحی آموزشی در دروس علوم پایه و علوم انسانی یکسان است. نتایج تحقیقات تاجیک (۱۳۸۳) و آبیاری (۱۳۸۴) بیانگر این است که بیشتر معلمان از اصول یادگیری و طراحی آموزشی اطلاع کافی ندارند، در صورتی که نتیجه تحقیق حاضر میزان آگاهی معلمان از طراحی آموزشی را براساس نتایج خودسنجی معلمان و مشاهده روش تدریس آنان در حد زیاد و متوسط ارزیابی کرده است. اما، نتیجه این تحقیق با تحقیق دانش پژوه (۱۳۸۲) همان است. زیرا یافته ها نشان داده است، که معلمان مورد مطالعه در تدریس از

مهارت نسبی در طراحی آموزشی برخوردار بوده ؛ اما در اجرای تدریس با برخی نارسایی های جدی مواجه می باشند.

۵- یافته های پژوهش نشان داد که میزان آگاهی معلمان از ارزشیابی از نظر خودشان در حد خیلی زیاد و زیاد است، ولی از دید مشاهده گر در حد متوسط و کم می باشد. همچنین برای یافته های پژوهش ($\text{sig} = 0/02 < 0/05$) نشان داد که میزان آگاهی معلمان از مهارت های حرفه ای در دروس علوم پایه و علوم انسانی متفاوت است که نتیجه این تحقیق با نتایج پژوهش های عابدی اصفهانی (۱۳۷۹)، ولی پور (۱۳۸۸)، دایی زاده (۱۳۸۵) هماهنگی و تطابق دارد. زیرا نتایج به دست آمده از تحقیق بیان می دارد که به طور کلی معلمان درباره اصول ارزشیابی آموزش از آگاهی کمی برخوردار بوده و مهارت های لازم را برای ارزشیابی در سطوح بالاتر حوزه شناختی را ندارند. همچنین، نتایج تحقیقات گوسکی (۲۰۰۳)، نافر (۱۹۴۴) با نتیجه تحقیق حاضر نشان داد که معلمان به دلیل عدم آگاهی از مبانی نظری و شیوه های ارزشیابی نمی توانند از آن ها در کلاس درس استفاده کنند. نتیجه تحقیقات یادگارزاده (۱۳۸۳) نیز نشان می دهد که میزان آگاهی معلمان از روش های ارزشیابی در حد کم بوده است و معلمان نمی توانند از نتایج ارزشیابی استفاده کنند.

۶- بررسی یافته های پژوهش ($\text{sig} = 0/000 < 0/05$) نشان داد که مولفه های مهارت حرفه ای معلمان در دروس علوم پایه و علوم انسانی با هم متفاوت است. به طوری که نتایج آزمون توکی، شفه نشان می دهد که مولفه روش تدریس دارای بیشترین میزان آگاهی و سپس طراحی آموزش و ارزشیابی و در آخر تکنولوژی آموزشی کمترین میزان آگاهی را دارا بوده است.

بنابراین، با توجه به نقش حساس معلمان در تعلیم و تربیت و فرایند یاددهی- یادگیری داده های پژوهش حاکی از آن است که میزان آگاهی معلمان دوره راهنمایی در دروس علوم پایه و علوم انسانی در حد متوسط است. با توجه به یافته های تحقیق به منظور رفع نارسایی ها و اصلاح و بهبود کیفیت مهارت های حرفه ای معلمان پیشنهادهای به شرح زیر ارائه می گردد.

۱- با توجه به این که معلمان جهت رشد و پیشرفت درس دانش آموزان نیاز به آگاهی در زمینه روش های جدید تدریس دارند و یافته های تحقیق نیز نشان داد که در این زمینه در سطح متوسطی قرار دارند، لذا، پیشنهاد می شود که کارگاه های آموزشی از طریق آموزش

ضمن خدمت و بر اساس نیازسنجی علمی جهت آگاه کردن معلمان با روش های جدید آموزشی و متناسب کردن برنامه ها با نیازها و شرایط و امکانات صورت گیرد.

۲- با توجه به یافته های پژوهش که میزان آگاهی معلمان در زمینه استفاده از تکنولوژی آموزشی در سطح کم و خیلی کم است و این مشکل نیز بیشتر مربوط به کمبود امکانات آموزش ها و وسایل کمک آموزشی می باشد، لذا، پیشنهاد می شود که مدارس باید به وسایل آزمایشگاهی (نرم افزارها سخت افزارهای آموزشی و فیلم های کمک آموزشی) تجهیز شوند. معلمان به ویژه در دروس علوم پایه با کاربرد ابزار و فناوری های جدید آشنا شوند تا ضمن دوری از روش های سنتی تدریس موجبات برابری شرایط آموزشی را در مناطق مختلف سبب شود.

۳- با توجه به سطح آگاهی پایین معلمان در کاربرد تکنولوژی آموزشی این نکته حائز اهمیت است که گسترش فناوری در تعلیم و تربیت، نیازمند آموزش معلمان است؛ بنابراین، پیشنهاد می شود که معلمان باید به نقش ها و وظایف جدید خود آشنا شوند و از مهارت های حرفه ای لازم برخوردار شده و کاربرد فناوری ها را در آموزش بدانند و پیوسته از هدایت و راهنمایی برخوردار شوند که در این زمینه تدارک فیلم های آموزشی و کمک آموزشی در زمینه کاربرد مهارت های حرفه ای معلمان در تدریس کلاس های ضمن خدمت حضوری و غیرحضوری از طریق شبکه آموزش یا ضروری است.

۴- با توجه به یافته های تحقیق حاضر در زمینه آگاهی معلمان در اجرای ارزشیابی که در سطح متوسط و کم می باشند، تشکیل دوره های آموزش ضمن خدمت براساس نیازسنجی و با توجه به نتایج تحقیقات انجام شده روزآمد و به منظور متناسب نمودن برنامه ها با نیازها و شرایط و امکانات طراحی و اجرا شود و در برنامه ریزی های آموزشی تربیت معلم و ضمن خدمت به نیازهای ملی و پیشرفت های علمی توجه شود. بکارگیری روش های آموزش از راه دور از طریق نشریات، کتاب ها و فیلم های آموزشی روزآمد شده، اینترنت و فنون IT با آخرین دستاوردهای علمی در اختیار مناطق آموزشی و مدارس قرار گیرد.

۵- محدودیت امکانات فیزیکی مدارس، زیاد بودن عده دانش آموزان کلاس، ناکافی بودن گنجایش فضای فیزیکی کلاس ها و نبودن تجهیزات آموزشی متناسب با برنامه از عواملی است

که موجب می شود معلمان نتوانند از مهارت های حرفه ای خودسنجی مطلوب استفاده کنند؛ بنابراین، لازم است که امکانات و تجهیزات آزمایشگاه ها و مواد مورد نیاز تامین شود.

۶- برای افزایش توانایی و پیشرفت معلمان در زمینه اطلاعات تربیتی و بهبود مهارت های حرفه ای آنان لزوم برگزاری جشنواره الگوهای تدریس ضروری می نمایند؛ لذا، پیشنهاد می شود که آموزش و پرورش قبل از برگزاری این جشنواره با بکارگیری استادان مجرب علوم تربیتی و تشکیل کلاس های آموزشی و کارگاهی در سطح هر مدرسه و گزینش و آزمون افراد بیشتری را به مرحله استانی معرفی نماید. برای این منظور تلاش شود تا فیلم الگوهای تدریس برتر در اختیار معلمان همه مدارس سراسر کشور قرار گیرد.

۷- از آنجایی که آشنایی معلمان با «پژوهش در عمل» یا «اقدام پژوهی» در ارتقای دانش و مهارت های حرفه ای آنان بسیار تاثیرگذار می باشد، لذا، پیشنهاد می شود که تحقیق در عمل به عنوان روشی موفقیت آمیز برای آمیختن عمل تدریس با تفکر و به منزله رویکردی جدید در تحقیقات آموزشی و برنامه های درسی تربیت معلم و آموزش ضمن خدمت معلمان به خاطر ویژگی ها و حساسیت آن به طور روزافزونی جهت ارتقای کیفیت علمی تربیتی و افزایش کارایی معلمان بکار گرفته شود.

۸- با توجه به یافته های تحقیق حاضر و پایین بودن میزان آگاهی مهارت های حرفه ای معلمان پیشنهاد می شود که وزارت آموزش و پرورش جهت ارتقای توانایی ها و مهارت های حرفه ای معلمان به تدوین استانداردهای حرفه ای معلم از جهت رفتار و عملکرد با استفاده از تجارب بین المللی و شرایط بومی کشور اقدام نماید.

۹- سازمان آموزش و پرورش استان ها و ادارات آموزش و پرورش شهرستان ها نسبت به ایجاد دفتر سنجش صلاحیت حرفه ای معلمان جهت اجرای نظام سنجش مهارت های حرفه ای معلمان و رتبه بندی آنان با بهره گیری از کارشناسان و استادان علوم تربیتی اقدام نماید.

منابع

- ابراهیمی، علی. (۱۳۷۳). بررسی میزان آشنایی معلمان پایه اول ابتدایی استان بوشهر با روش تدریس و مفاهیم علمی دروس پایه. شورای تحقیقات آموزشی اداره کل آموزش و پرورش بوشهر.
- ادیب نیا، اسدالله. (۱۳۸۳). بررسی موانع اجرای روش های تدریس فعال در مدارس ابتدایی شهر تهران. موسسه پژوهش برنامه ریزی درس و نوآوری های آموزشی، سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی.
- آبیاری، شهناز. (۱۳۸۴). مطالعه عوامل موثر بر کارایی معلمان در تدریس از دیدگاه مدیران و دبیران مدارس ایلام. پایان نامه کارشناسی ارشد پیام نور. تهران.
- بصری، سیدابراهیم. (۱۳۷۳). بررسی میزان آشنایی معلمان پایه اول ابتدایی استان بوشهر با روش تدریس و مفاهیم علمی دروس پایه. شورای تحقیقات آموزشی اداره کل آموزش و پرورش بوشهر.
- پوربهی، عبدالله. (۱۳۷۳). بررسی میزان آشنایی معلمان پایه اول ابتدایی استان بوشهر با روش تدریس و مفاهیم علمی دروس پایه. شورای تحقیقات آموزشی اداره کل آموزش و پرورش بوشهر.
- تاجیک، عزیزالله. (۱۳۸۳). عملکرد معلمان پایه پنجم ابتدایی با توجه به میزان آگاهی آنان از اهداف روش تدریس، مهارت های تدریس- کاربرد مواد آموزشی- روش ارزشیابی و کیفیت سوال های امتحانی در درس تعلیمات اجتماعی، رساله دکتری دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، تربیت معلم.
- دایی زاده، حسین جان. (۱۳۸۵). بررسی میزان آشنایی معلمان دوره متوسطه با مبانی برنامه ریزی درسی و اصول یادگیری، رساله دوره دکتری برنامه ریزی درسی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات تهران.
- دانش پژوه، زهرا. (۱۳۸۲). ارزشیابی مهارت های حرفه ای معلمان علوم و ریاضی در دوره راهنمایی و ارایه روش های ارتقای کیفی آن. موسسه پژوهشی برنامه ریزی درسی و نوآوری های آموزشی.

- رضایپور، نوربخش. (۱۳۸۳). بررسی میزان موفقیت جشنواره الگوهای برتر تدریس در دوره ابتدایی در شهرستان جویبار. مرکز تحقیقات آموزش و پرورش استان مازندران.
- شریعتمداری، علی. (۱۳۳۸). بررسی میزان اطلاعات تربیتی معلمان مدارس ابتدایی ایران. رساله دکتری دانشگاه تنسی آمریکا.
- عابدی اصفهانی، احمد. (۱۳۷۹). بررسی میزان آشنایی معلمان دوره ابتدایی استان اصفهان بانظریه های یادگیری و بکارگیری آن ها در فرایند تدریس چکیده خلاصه گزارش طرح پژوهش و پایان نامه مؤسسه پژوهش و برنامه ریزی درسی و نوآوری های آموزشی.
- فرزانه، مسعود و دیگران. (۱۳۸۰). کتاب معلم، روش تدریس ریاضی دوره راهنمایی تحصیلی؛ نشر کتاب های درسی ایران.
- کریمی، عبدالعظیم. (۱۳۸۴). بررسی نتایج مطالعه بین المللی پیشرفت سواد خواندن (Pirls) ۲۰۰۱. فصلنامه تعلیم و تربیت. شماره ۱. ناشر پژوهشکده تعلیم و تربیت.
- کیامنش، علیرضا. (۱۳۷۷). مقایسه عملکرد ریاضی دانش آموزان سال سوم راهنمایی در دو مطالعه بین المللی و بررسی محتوای آموزشی ریاضی در برنامه های درسی، سومین کنفرانس آموزشی ریاضی ایران، کرمان.
- مرزوقی، رحمت الله و همکاران. (۱۳۸۵). کاربرد فناوری اطلاعات و ارتباطات در آموزش ضمن خدمت معلمان ابتدایی: رویکردی نو به آموزش حرفه ای معلمان. مجموعه مقالات همایش نوآوری در برنامه های درسی دوره ابتدایی، دانشگاه شیراز اسفند ماه.
- مبشر، منوچهر. (۱۳۷۶). بررسی دانش نظری معلمان علوم ریاضی. پژوهشکده تعلیم و تربیت.
- مرعشی، علی اکبر. (۱۳۷۴). بررسی مهارت های شغلی معلمان دوره ابتدایی. مرکز تحقیقات آموزشی وزارت آموزش و پرورش.
- ولی پور، احمد. (۱۳۸۸). میزان آگاهی معلمان دوره راهنمایی و مرتبط از مبانی برنامه ریزی درسی و اصول یادگیری پایان نامه دوره دکتری برنامه ریزی درسی و اصول یادگیری. رساله دوره دکتری برنامه ریزی درسی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران.

- یوسفیان، هوشنگ. (۱۳۸۷). مقایسه مهارت های حرفه ای معلمان دوره راهنمایی شرکت کننده در جشنواره الگوهای برتر تدریس با سایر معلمان استان مازندران در سال تحصیلی ۱۳۸۷ مرکز تحقیقات آموزش و پرورش استان مازندران.

- یادگارزاده، غلامرضا. (۱۳۸۴). بررسی میزان آگاهی معلمان از روش های ارزشیابی تکوینی و میزان کاربرد آن در کلاس درس، مرکز تحقیقات سازمان آموزش و پرورش استان همدان.

-cardinals , k.(2007). The master typical characteristic the journal of psychoeducational.

-Gus key , T . (2003) . How classroom assessments improve learning. Educational leadership, 60 (5) , 6 -11.

-markers, A . (2006). identifying master characteristic : the journal of psychology , 78 , 22.

-Nuhfer , E . B. (1994). The place of formative Evaluations in Assessment . Available in <http://www.mid.muohio.eda/etl/assessmat.Cfm>.

-Richardson , K . (2008) . The standpoint collegian aground master characteristic . The Journal of curriculum , 26 , 39 - 40.

-Saki Saka, A .Arzu.saka. (2009).Student teachers, Views about effects of school practice on development of their professional skills.procedia School and Behavioral sciences.

-Tong, Lee Fui and BoomHan,Huber man (2005). Applying TQM philosophy to the teaching and learning process, Monash University, Malaysia.

-Villegas_reimers .(2007).teacher professional development :an international review of the literature.unesco;international institute for educational planning.